

НЕКИ УЗРОЦИ РАСПАДА ДРУГЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Друга Југославија је обновљена током Народноослободилачке борбе 1941. до 1945, коју је организовала, водила и успјешно окончала Комунистичка партија Југославије. Она је конституисана на Другом засједању Антифашистичког вијећа народног ослобођења Југославије (АВНОЈ), одржаном 29. новембра 1943. у Јајцу, а уређена је на федеративном принципу. По завршетку НОБ-е Југославија је изграђена као федеративна демократска држава у којој су сви народи били равноправни. Као таква развијала се и дјеловала све до распада 1992. године. До прве половине 1992. из Југославије су изашле републике Словенија, Хрватска, Босна и Херцеговина и Македонија, а бивше републике Србија и Црна Гора конституисале су Савезну Републику Југославију, која је наставила континуитет претходне Југославије.

Распаду Југославије као заједничке државе свих југословенских народа допринијело је више узрока.

Први узрок распада државе је распад Савеза комуниста Југославије као основне политичке снаге. Комунистичка партија Југославије била је идејно и организационо јединствена политичка организација, постављена на принципу демократског централизма. Таква је остала све до VI конгреса, одржаног 1952. На том конгресу је КПЈ промијенила име у Савез комуниста Југославије и одлучила да напусти методе командовања у партији и уведе метод договарања. Те промјене били су коријени идејних раскола у партији на власти. То јасно показују закључци четврте сједнице ЦК СКЈ, одржане 29. марта 1954, о нужности организационог јачања СКЈ на линији спровођења одлука VI конгреса које многи чланови нису исправно схватили, тумачећи захтјев за напуштање метода командовања као напуштање става да комунисти морају имати јединствен став о битним питањима социјалистичког развоја. Ови први идејни неспоразуми изазвали су велике промјене у социјалном саставу чланства. Истина, укупан број чланова СКЈ се није битно измијенио, али је настала велика флукуација чланства. Од 1950. до 1955. из СК је искључено 273.464 члана. Посебно велики одлив је био у сеоским организацијама, па је средином 50-тих година нестала релативна већина сељака међу чланством.

Крајем 50-тих година у Савезу комуниста преовладао је службенички елемент чиме је партија почела да се бирократизује изазивајући све веће идејне подјеле међу својим члановима. Различити погледи на улогу Савеза комуниста, проблеме економског развоја земље и појединих

република и ужих друштвено-политичких заједница, развој демократских односа, нарочито развој самоуправљања, 60-тих година достигли су велике размјере, захвативши и најужа руководства.

Због идејног нејединства у СК и јединствене акције и промјене које су вршене ради разрјешавања конфликта, често су имале супротан ефекат. Демократизација у СК и децентрализација органа власти и привредног система, требало је да доведу до веће кохезије и СК и државе, али десило се супротно. Те промјене су изазвале низ других проблема. На сцени је почео да се јавља и национализам, за који се послје завршетка НОБ-е сматрало да је заувјек побијеђен. Међутим, национализам је постао рак-рана читавог друштва која се није могла излијечити без обзира на све терапије које су примјењиване.

У званичним партијским документима тумачено је да су се националистичке деформације појавиле због етатистичко-бирокупатских тенденција које спрјечавају процес интеграције, доводећи на једној страни до бирокупатско-централистичких тенденција, а на другој до затварања у „своје границе“, такође на етатистичкој основи, што је у основи било тачно. Али, није било адекватне акције субјективних снага да се слабости превазиђу. Сузбијане су бирокупатско-централистичке тенденције на нивоу Југославије, док су те исте тенденције у границама република које су такође имале етатистички карактер остајале недирнуте. Нису сузбијане ни противријечности које су произлазиле из погрешног схватања улоге културе и образовања у процесу зближавања народа, схватања која су негирала постојање националних посебности у културном стваралаштву сваког народа и сл.

Нерешавање проблема и негативан развој друштвених односа изазивао је у Савезу комуниста све дубље конфронтације у вези питања даљег развоја друштвених односа и рјешавање проблема. То је средином 60-зих година довело до конституисања фракција у руководству СКЈ. Једни су сматрали да проблеме треба рјешавати јачањем централних органа државе и успоравањем демократизације у друштву, док су се други залагали за обрнути пут.

Кадровске промјене извршене на Четвртом пленуму ЦК СКЈ у јулу 1966. и непосредно послје њега нису имале велики успјех. Противречности у економском развоју и продукционим односима и даље су остале, а све више су се заоштравали социјални и политички односи. Привредна реформа није реализована онако како је била замишљена. Тешкоће и недоследности у њеном спровођењу умножавали су конфликтне ситуације у друштву, које су нарочито дошле до изражаја 1968. Те године се јављају и конкретне супротстављене политичке тенденције. До конфронтације је дошло између СК и једног дијела филозофа, окупљених прво око загребачког часописа „Праксис“, београдске „Филозофије“ и љубљанских „Перспектива“. Појавили су се и све снажнији захтјеви из република и покрајина, нарочито из Хрватске, Словеније и Македоније, за рјешавање „системских питања“, што је попримило и разне видове при-

тисака на савезну администрацију и довело до конфронтације републичких руководстава са савезним органима. То се нарочито оштро испољило у „цестној афери“ у Словенији, када је руководство Хрватске оштро критиковало савезну администрацију и бирократски централизам и када је изнијело захтјеве за потпунију реформу федерације.

Све је то, а нарочито напади на класну суштину политичког система кроз отворену конфронтацију у свакодневной политичкој пракси, уносило нестабилност у функционисање економског и политичког система, стварало жаришта политичких криза и водило крупним идејно-политичким сукобима. Највећи идејни сукоб у СКЈ догодио се појавом маспокрета у Хрватској, крајем 60-тих година.

Сукоби у Савезу комуниста створили су повољне услове да у његово чланство уђу и они који су имали другачије идејне погледе. Тако су у СК масовно улазили националисти, разни каријеристи и многи којима није било стало до идејног и акционог јединства Савеза комуниста. За релативно кратко вријеме они су постали значајан фактор. Почели су такође да постављају услов да и у руководства друштвено-политичких организација и државних органа бирају људе који имају идејна одређења супротна Савезу комуниста. То су објашњавали тиме да су они најактивнији у развијању демократских друштвених односа, спровођењу реформи и сл. Успјели су. Већ 70-тих година у сва руководства од општинских, преко централних комитета република, до ЦК СКЈ изабран је знатан број нових људи који су имали другачије погледе на развој друштва од класичног гледања Савеза комуниста. Такви људи су се у почетку представљали као борци за јединство СК, а у пракси су радили на његовом идејном и акционом разбијању. Међутим, средином 80-тих година створен је такав однос снага у Савезу комуниста и његовим руководством да више и није био проблем да се у руководства СК изаберу људи са идејно супротним схватањима СК. Многи активни и идејно чисти чланови СК су истјеривани из руководства са образложењем да су застарјелих схватања, да коче развитак демократских односа, да су против реформи, да су централисти – етатиисти, да у против самоуправљања и сл. Многи су се, због неслагања са идејним и организационим стањем у СК, повукли сами. Њихова мјеста су попуњавали углавном они који су били за разбијање СК, као водеће идејне снаге друштва.

Такав развој односа у СК довео је до појаве разних струја које су готово отворено наступиле против званичног идејог одређења СК и његове политике. У словеначком СК, средином 80-тих година, појавила се либерална струја као опозициони покрет унутар партије, која је успјела да поред избора својих истомишљеника у СК СК Словеније и у ЦК СКЈ делегира своје људе, који су тако са врха радили на разбијању организације којој су формално припадали и партиципирани у њеном спровођењу. Сличних појава било је и у другим републичким савезима комуниста.

Ова кратка анализа показује да је Савез комуниста одавно био изгубио обиљежје монолитне политичке партије и, у процесу своје демократизације и демократизације друштва у цјелини, постао оквир за дјеловање најразличитијих струја. Те струје су га годинама разједале док се на Четрнаестом конгресу није и дефинитивно распао као политичка организација.

Распадом СК нестало је значајан субјект који је требало да представља кохезиони фактор државе коју је педесет година прије сам створио. Наиме, нестанком СК нестало је политичке партије на нивоу Југославије без које ниједна савремена држава не може постојати.

Други значајан фактор који је дјеловао на распад СФРЈ, била је дезорганизација државе и њених органа.

Уставом из 1946. године утврђено је да се Југославија конституише као Федеративна Народна Република Југославија, савезна народна држава републиканског облика, заједница равноправних народа: Срба, Хрвата, Словенаца, Македонаца и Црногораца, који су на темељу права на самоопредјељење, укључујући право на оцјепљење, изразили своју вољу да живе заједно у федеративној држави. Уставотворна скупштина озаконила је шест федералних јединица, у саставу ФНРЈ, конституисаних још 1943. године на Другом засједању АВНОЈ-а: Србија, Хрватска, Словенија, Македонија, Црна Гора и Босна и Херцеговина. Уставом је утврђен суверенитет народних република, с тим што је ограничен правима која су тим Уставом дата Федеративној Народној Републици Југославији. Прописано је да је противустан сваки акт уперен против суверенитета, равноправности и националне слободе народа ФНРЈ. Одређено је да свака република има свој устав, који није могао бити супротан, Уставу ФНРЈ. ФНРЈ је по овом уставу била држава са свим правима и дужностима модерних држава.

Међутим, крајем 40-тих година, у руководству Комунистичке партије Југославије почела је да сазријева идеја о неопходности дубље теоријске анализе дотадашњег друштвеног развоја Југославије, да би одмах затим почеле и дискусије о питањима везаним за развој социјализма и његове почетне фазе. У тим разматрањима, оживљена је и стара пролетерска идеја о самоуправљању. Народна скупштина ФНРЈ озаконила је радничко самоуправљање на сједницама од 26. јуна 1950, када су и дефакто фабрике предате радницима на управљање. Увођењем самоуправљања и утврђивањем идејнотеоријских ставова о процесу одумирања државе на свим подручјима друштвеног живота, створени су битни повољни услови за процес демократизације, децентрализације и дебиروقратизације друштва у цјелини. Почетком 1953. године донесен је и Уставни закон којим је ФНРЈ дефинисана као „социјалистичка савезна држава суверених и равноправних народа“. Закон је поспјешивао процес децентрализације и давао посебан подстицај самоуправљању. Уведено је самоуправљање и у области просвјете, културе и друштвених служби.

У складу са ставовима о децентрализацији 1953. извршена је прерасподјела средстава за проширену репродукцију. Савезној држави је остало 16%, републике, које до тада готово да и нису имале свој инвестициони фонд проширене репродукције, добиле су око 48%, привредне организације око једне трећине, а остатак је припао локалним друштвено-политичким заједницама.

Међутим, умјесто да нови привредни и друштвени систем крене у правцу кохезионог дјеловања и даљег учвршћења државе, он је почео да рађа локалистичке тенденције и појаве аутархизма. Јачањем друштвене, политичке и економске позиције органа самоуправљања комуне су брзо показале амбиције да развију своја предузећа, своју привреду, своје друштвене службе, а ширим друштвеним интересима нису посвећивали потребну пажњу. Тако су комуне почеле да се изрођавају у затворен политичко-организациони механизам. И у републикама су се тада јавиле тенденције републичког партикуларизма, испољеног посебно у економском развоју. Почела је борба за што већи дио средстава из савезног инвестиционог фонда и других савезних извора. Републике су почеле вршити јак притисак на руководеће кадрове из република у савезним органима да им у томе помогну. Тако су ови кадрови постајали представници република у савезним органима, а не савезни функционери.

Крајем 50-тих, а нарочито почетком 60-тих година када је, послје високе стопе привредног раста, нагло опала индустријска производња, долази до испољавања противрјечности интереса република и покрајина, проблема у међунационалним односима, тенденција у републичким руководствомима за јачање самосталности република и аутономних покрајина и проширивања њихових права и одговорности за сопствени развој. То доводи до првих озбиљнијих сукоба са централизмом у федерацији. Развијене републике су тражиле да им се омогући бржи развој тако што ће се укинути или знатније смањити давања за развој мање развијених република и покрајина, а мање развијене су тражиле да се средства за њихов развој знатније повећају. Током 60-тих година јачали су и отпори мјерама привредне реформе усмјерене на стварање услова за слободније дјеловање објективних економских законитости и тржишта на основу друштвене својине и радничког самоуправљања. Суштински посматрајући, те критике су биле уперене против оних мјера из реформе које су ишле за кохезијом државе и јачањем функција неопходних за њену стабилност. У то вријеме постају све јачи захтјеви за преуређење Југославије на бази веће улоге република и аутономних покрајина. Нагашавано је да ће повећана одговорност република за друштвени развој отворити нови пут за развој самоуправљања које је, по њима, гушио „државни монопол“.

Захтјеви из република и покрајина, нарочито Хрватске, Словеније и Македоније, снажно су се испољили крајем 60-тих година, када је тражено да се разријеше основна системска питања. Услиједили су разни

видови притисака на савезну администрацију и конфронтације руководства републике са савезним органима. Овакви захтјеви јављали су се због тога што су одређене снаге у републикама биле незадовољне промјенама учињеним на основу амандмана усвојених 1967. и 1968. године у Уставу СФРЈ из 1963. године, иако је њима ојачана улога република и покрајина и сужена надлежност федерације, нарочито у области проширене репродукције.

Под све јачим притиском снага које су биле за развлашћивање федерације и преношење власти на републике и покрајине, дошло је 1971. године до усвајања нових амандмана на Устав СФРЈ. Наглашавано је да је то прва фаза уставних промјена, у којима је тежиште углавном било на промјенама положаја и међусобних односа федерације, република и покрајина.

Ове промјене су биле и највеће. Њима је одређено да радни људи, народи и народности, остварују своја суверена права у републикама, односно аутономним покрајинама, а преко органа федерације, само она која се уставом СФРЈ изричито утврђују уз претходну сагласност свих република и аутономних покрајина. Промјене су омогућиле републикама да одлучују о условима свога друштвено-економскога и културног развитака, односно да располажу оствареним вишком рада, те да самостално уређују своје унутрашње односе и равноправно одлучују о заједничким пословима у федерацији. На тај начин је федерација била развлашћена, односно савезна држава сведена на формалност. Чак и одбрана земље, јединство социјалистичког самоуправног система, јединствено југословенско тржиште и спољни услови, нису биле у искључивој надлежности федерације. У тим пословима без сагласности република и покрајина се није могло ништа предузети. Лишена било каквих инвестиционих овлашћења, федерација није могла формирати инвестиционе и друге фондове, односно није имала могућност да предузима било какве финансијске обавезе, сем оних које су биле непосредно везане за остваривање њене уставне функције.

У складу са оваквим уставним рјешењима извршене су промјене и у институционалној структури федерације. Све њене органе су могле формирати само републике и аутономне покрајине и то, искључиво, на паритетној основи. На тој основи је установљено и Предсједништво СФРЈ, које је било самостални орган федерације, али истовремено и орган република и покрајина, које је требало да буде фактор синтезе и политичке стабилности земље.

Конституисањем Предсједништва СФРЈ дошло је у пракси до даље дезорганизације савезне државе. У Предсједништво су долазили људи који су били представници република и аутономних покрајина и морали су да раде по овлашћењима која су од њих добијали. Републике и покрајине су наставиле да воде „своју“ политику и да остварују „своје“ интересе не водећи много рачуна о интересима других.

Све ове промјене извршене у уставним амандманима, потврдио је и Устав СФРЈ 1974. Овим Уставом извршена је још једна крупна пројмена тиме што је у политички систем уведен принцип делегатског система у свим областима и на свим нивоима друштвеног одлучивања. Одређивано је да се о сваком питању о коме се одлучује обавезно претходно заузме став у делегацијама. Будући да је и Савезна народна скупштина била конституисана на делегатском принципу, то су и делегације формиране по републикама и покрајинама, као и представници народа у највишем државном органу земље, нису више бирани од народа, него су делегирани од република и покрајина. Делегати у Савезној народној скупштини били су одговорни републичким скупштинама, а не народу. Стога су они заступали интересе република, а нису водили нити су могли водити политику од интереса за земљу и народ у цјелини.

Тоталним развлашћивањем савезне државе, преношењем функција власти на републике и аутономне покрајине, увођењем принципа друштвеног договарања и самоуправног споразумијевања у политички систем земље, избором колективног Предсједништва СФРЈ и увођењем делегатског система, створени су повољни услови да одређене друштвене снаге, које су биле против Југославије као заједничке државе равноправних народа, раде на њеном разбијању. Процес разбијања Југославије као државе убрзан је 80-тих година када је дошло до значајнијих идејних размимоилажења у Савезу комуниста Југославије и када су људи са идејним схватањима супротним СК бирани у највиша и партијска и државна руководства. Савез комуниста који је такође у то вријеме био у великој идејној кризи и заплуснут национализмом, није могао да спријечи растурање државе. Почетком 90-тих година дошло је до распада државе тако што су се републике Словенија, Хрватска, Босна и Херцеговина и Македонија издвојиле и прогласиле самосталним државама, које су убрзо и међународно признате, док су Србија и Црна Гора конституисале заједничку државу под називом Савезна Република Југославија.

Основни узрок за распад Југославије је појава и нарастање национализма и активност националистичких снага у земљи.

Националистичке идеје су почеле оживљавати крајем 50-тих и почетком 60-тих година у време промјена у привредном и политичком систему, као и промјена мјеста и улоге Савеза комуниста у развоју друштвених односа. Нови привредни систем је омогућио развијенијим републикама да остварују велики доходак. Међутим, у првим годинама функционисања тога система, развијене републике су морале да издвајају добар дио средстава за заједничке потребе, што је био стални извор њиховог незадовољства. Сматрало се да им све одвукоше неразвијени крајеви, да су они експлоатисани, а да није тога они би много боље живјели. Таква схватања захватила су и радне колективе у развијеним срединама којима није било много стало до развоја привреде у целини и до интереса шире друштвене заједнице. На другој страни, у неразвијеним републикама јав-

љали су се захтјеви за већим средствима друштвене заједнице за њихов развој. То су сматрали својим правом, јер су били оштећени с обзиром да су цијене сировина, са којима су располагали, биле лимитиране на њихову штету.

Ни Савез комуниста није остао имун на национализам. У процесу његове демократизације и децентрализације омогућен је приступ у његове редове каријеристима и националистима. Углавном у партију такви људи су растакали идејно јединство СК.

Врх СК заплуснуо је национализам и бирократизам. Руководећи људи нису никоме полагали рачуна о свом раду, што је изазивало незадовољство чланства и народа, нарочито млађих. Руководећи људи се нису супротстављали негативним појавама нити су се адекватним мјерама упуштали у борбу против национализма и бирократизма. Они то нису ни могли чинити јер није било јединства у руководством о најважнијим питањима друштвеног развоја. Поред тога, руководећи људи су имали разне привилегије (плате, почасте, услуге и сл.), које нису хтјели да губе, па нису ни говорили оно што су мислили, ако су добро и мислили.

Осмо конгрес СКЈ је на дневни ред, поред осталог, поставио и проблем међунационалних односа. Оцијењено је да противрјечности у међунационалним односима настају из погрешних схватања о улози културе и образовања, у процесу зближавања народа, схватања која негирају постојање националних особености у културном стваралаштву сваког народа.

Током 1968. године у неким мјестима на Косову и Метохији и у Македонији организоване су шовинистичко – иредентистичке демонстрације уперене против интегритета Југославије. И захтјеви Хрватске, Словеније и Македоније, изражени 1969. године, за рјешавање системских питања, имали су националистичке примјесе. Национализам се нарочито оштро испољио у „Цестној афери“ када је дио словеначког политичког руководства оптужио Савезно извршно вијеће за дискриминацију ове републике у расподјели средстава међународних зајмова за путеве. Посебно је национализам дошао до изражаја у прољеће 1971. када је дио хрватског политичког руководства јавно осудио унитаристичко-централистичке снаге за завјеру против СР Хрватске и њених руководилаца и формирао маспокрет за одбрану националних и демократских права хрватског народа, која су, по њиховим мишљењу била угрожена.

Национализам није заобишао ни науку, културу и образовање. Кад је Савез комуниста напустио улогу арбитра у овој области националистичке снаге су се ангажовале и на овом значајном пољу дјелатности. То стање најбоље су искористили националисти окупљени око Матице хрватске, који су били носиоци еуфорије национализма у Хрватској. Матица хрватска је подржала Савез комуниста Хрватске у борби за реформу федерације и тако се нашла на директној отвореној опозиционој политичкој платформи. Она је преко својих часописа и листова ширила и разбуктавала национализам, пријетила народима међунационалним обрачунима, чиме је непосредно угрожавала југословенско јединство. Фаму

о неравноправности Хрватске у Југославији, о томе да је Југославија тамница хрватског народа, да је хрватски језик прогоњен, да се пљачка хрватска привреда и сл., ширили су припадници ове културне институције, распирујући најцрњи национализам. Врхунац је био усвајање Декларације хрватских књижевника о језичком питању којом је подржан захтјев политичког руководства Хрватске за промјене у политичком систему земље. Хрватске књижевнике у Матици хрватској, анагажоване на изради Декларације, подржали су и неки највиши партијски руководиоци Хрватске, међу којима је и Мика Трипало, који је учествовао у коначном уобличавању текста Декларације.

Активност националиста у Хрватској подстрекавала је националисте и у другим југословенским републикама и покрајинама. Тај талас највише је заплуснуо дио књижевника и других интелектуалаца у Србији, посебно у Српској академији наука и Београдском универзитету. Национализам у Србији је дошао посебно до изражаја у Предлогу за размишљање бројних српских књижевника, који је био одговор на Декларацију. Све ово говори да су се национализми подхрањивали и тако све више узимали маха.

Национализам је дошао до пуног изражаја 90-тих година, нарочито на крају девете декаде овога вијека када су одржани „први слободни избори“ на подручјима свих бивших република СФРЈ. На тим изборима су у Словенији, Хрватској и Босни и Херцеговини већину гласова добиле националне странке, а у другим републикама освојиле су такође знатан број гласова.

Доласком на власт националних партија њихове вође су одмах усмјериле своју активност на разбијању Југославије као државе.

Југословенска народна армија, која је представљала значајан кохезиони фактор земље, имала је задатак да оружаном силом обезбјеђује и чува суверенитет и територијални интегритет земље. Она је за то спремана. Уложена су велика материјална средства на њену опрему и наоружање. По својој убојној моћи била је четврта или пета армија у Европи.

Међутим, и у ЈНА је 50-тих година дошло до прилагођавања промјенама у друштвенopolитичком систему. Према доктрини општенародног одбрамбеног рата за случај агресије, усвојеној 1958, ЈНА је постала само дио нароужаног народа којег је чинило цјелокупно, за борбу, способно становништво. На бази те доктрине, поред Југословенске народне армије, успостаљен је и систем територијалне одбране. ЈНА је, истина, и даље остала примарна војна снага са наглашеним југословенским устројством, док је територијална одбрана била децентрализована и везана за републике.

Снага које су радиле на осамостаљивању република и разграђивању заједничке државе настојале су да од јединица територијалне одбране направе своју војску. И све су, мање-више, успјеле у томе. То се посебно односи на Словенију и Хрватску, у којим су националистичке снаге биле најмање. Један дио командног кадра у територијалној одбрани подлегао

је утицајима националиста, па се ставио у службу оних снага које су радиле на разбијању Југославије. Национализам се брзо ширио захваћајући и део официрског кадра у ЈНА.

Одбрамбена способност земље слабила је упоредо са промјенама улоге Савеза комуниста у друштвено-политичком систему постављеном Уставом из 1974. У ЈНА су били оријентисани на изградњу концепције одбране земље од спољног удара и агресије. Није, или није довољно, посвећивана пажња опасностима које су долазиле изнутра, посебно од националистичких снага, иако су оне биле све очитије. Па и када се осјећала та опасност нису предузимане ефикасне мјере да се она сузбије.

У одлучним моментима ЈНА се није издигла изнад политичких струја које су дошле до изражаја у једном броју република после доласка на власт националних странака и разбијања јединства СКЈ. Умјесто да пође од основног задатка да одбрани интегритет и суверенитет земље и да у том правцу предузме све мјере, укључујући и државни удар, врх ЈНА се колебао и повлачио погрешне потезе, који су допринијели да реакционарне, националистичке снаге изврше свој план и разбију државу.

На распад југословенске државне заједнице имао је значајан утицај и спољни фактор. Наиме, неким снагама, посебно у Њемачкој, Аустрији, Америци и у католичкој цркви, није одговарала Југославија као јака заједничка држава југословенских народа због њихових планова за утицај на Балкану. Посебно им није одговарала социјалистичка Југославија. Ако нема јаке државе на Балкану онда је лакше остваривати своје циљеве на Балкану и даље на Средњем истоку.

Полазећи од тих циљева ти фрагменти су усмјеравали своју политику да Југославију разбију као државу или да је ослабе изнутра и изолују од свијета. У том правцу су биле усмјерене њихове економске, политичке, обавјештајне и друге мјере и активности. Највише су користили унутрашње слабости у Југославији, подржавајући и помажући националистичке и друге снаге које су имале за циљ да разбију Југославију као државу. Имали су у томе успјеха.

Унутрашње снаге које су дужне да бране земљу могле су да се супротставе таквим активностима страних фактора. То су дужни прије свега политички органи, полиција и други органи унутрашњег реда једне земље. Али, ако ти органи нису способни онда армија одређене земље треба да преузме улогу одбране и онемогући унутрашње снаге да раде за интересе спољног фактора. Али, активност ЈНА на том плану није била одлучна. Многобројни подаци говоре да су надлежни органи у Армији знали за те активности, знали људе који раде на разбијању земље, њихове планове и опрему коју су за ту активност добивали из вана, али нису предузимали мјере да то спријече. Доста се писало у посљедње вријеме да је ЈНА била паралисана одлукама Предсједништва и владе СФРЈ. Чињеница је да је Предсједништво СФРЈ, као врховни командант оружаних снага, било нејединствено, да су у њему сједили људи који су отворено радили на разбијању земље и који су подржавали оне који су

на томе директно радили. Међутим, не може се правдати то што ЈНА није предузела одговарајуће мјере, поготову против своје врховне команде, иако је знала да она не ради у интересу земље. Одговорни људи у Армији су морали знати да је њихов основни задатак да чувају интегритет и суверенитет земље, па су били дужни да предузму све потребне мјере. Ту основну обавезу ЈНА није испунила. Стога је то основни разлог што су националистичке снаге успјеле да разбију земљу, а да остане привид да су то урадили обавјештајне службе страних земаља које нису биле наклоњене Југославији као јединственој и снажној држави.

Генерално гледано распад друге Југославије почео је онда када је Савез комуниста почео да губи водећу идејну снагу, када су друштвено-политички, прије свега привредни развој, почели да воде људи супротних идејних и политичких схватања, посебно кад су у највише органе партије и државе дошли националисти којим није ни било стало до очувања државе. У рушењу Југославије учествовали су локални бирократи и локалистички оријентисана интелигенција, људи локалних видокруга и туђих идејних схватања, много прије него је она и формално била разбијена. То је рушење омогућио и Савез комуниста својом политиком, јер је деценијама чистио лијево оријентисане кадрове и оне који другачије мисле од људи из партијске бирократије, а попуњавао се са оним с десна и оним који су се поданички односили. Поданички однос је био много важнија особина за партијске кадрове, дуги низ година, него што је била његова способност и оданост широј друштвеној заједници. Поданички кадрови су се брзо бирократизирали, па су од интернационалних бораца постајали националисти само да би сачували привилегије које су имали. Они су често са националистима викали у један глас да су у заједничкој држави њихови народи привредно експлоатисани, културно потискивани и политички неравноправни. У тој вици изгледало је да су већ били завађени народи а не националне бирократије и људи који су имали амбиције да постану националне вође и створе своје мале националне државе. Обични грађани у свим републикама били су уплашени ситуацијом у којој су се нашли.

Све је то омогућило националистима да пођу у последњи бој за разбијање Југославије, што су урадили 1991. и 1992. године, када се СФРЈ распала као држава.

ДРАГО БОРОВЧАНИН

НЕКОТОРЫЕ ПРИЧИНЫ РАСПАДА ВТОРОЙ ЮГОСЛАВИИ

Резюме

Для распада второй Югославии было больше причин. Мы оглянулись только на некоторые.

Первая и основная причина распада государства есть распадение Союза коммунистов Югославии, который был основной политической силой и кохезионный фактор. Знакомо что не можно существовать и с успехом действовать ни одно современное государство без современной и организованной политической партии.

Второй важный фактор который действовал на распад СФРЮ дезорганизация государства и его органов. Именно, всеобщим уменьшением функций союзного государства и переносом этих функций власти на республики и автономии, созданы условия для определённых общественных силы делают на разбивание государства.

Национализм начал принимать взмах рядом с демократизацией в Союзе коммунистов Югославии, а до полного выражения пришло девяностых лет. На конце этой декады, когда проведены „первые свободные выборы“ на территории всех бывших республик СФРЮ в большинстве республик, голоса получили национальные партии. Прибытием на власть национальных партий их вожди направили деятельность на нарушение государства.

Югославская народная армия, которая изображала значительный кохезионный фактор страны, не вознесла в определённом моменте над всем политическим течением и не выполнила своё конституционное обязательство чтобы сберегла государство. Это был один из решительных факторов для распада страны.

На распад югославского государственного объединения значительно влияние было и так называемого внешнего фактора. Некоторым силам снаружи не соответствовала Югославия как крепкая общее государство, обособленно не соответствовала как социалистическая, потому что им мешала для осуществления их планов на этой территории.

Чтобы осуществляли свои цели и планы эти силы направили свои деятельности на срывание страны.